

Куземко Л. В.,

викладач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та родинного виховання
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, аспірант

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ В РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

При побудові особистісно зорієнтованої моделі дошкільної освіти важливого значення набуває оновлення системи підготовки фахівців, які здатні реалізовувати індивідуальний підхід в роботі з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: індивідуальне виховання, індивідуальний підхід, індивідуалізація виховання, педагогічна технологія.

Постановка проблеми. Сьогодні пріоритетним напрямком перебудови освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах є орієнтація на кожного вихованця. Для ефективної реалізації особистісно зорієнтованої моделі дошкільної освіти в практику роботи дошкільних навчальних закладів і досягнення позитивних результатів діяльності педагогам варто проаналізувати власне ставлення до індивідуальності дітей дошкільного віку. Слід згадати слова видатного психолога О. Асмолова, який зазначав: «Індивідом людина народжується, особистістю стає, а індивідуальність відстоює все своє життя». Це, в свою чергу, вимагає перетворення педагога із «проголошувача істин» на «реформатора всього життя дитини», здатного організовувати життєдіяльність юної особистості так, щоб вона комфортно почувалася серед інших і набула індивідуального досвіду життя.

Аналіз досліджень і публікацій. Особливу увагу в теорії й практиці дошкільного виховання сьогодні приділяють проблемі індивідуального розвитку дитини. Відомо, що «індивідуальний підхід» як принцип навчання й виховання дітей завжди був присутній у дошкільній педагогіці, проте його сутність завжди залишається відкритим питанням для подальших наукових досліджень. Цей принцип знайшов своє відображення в Базовій програмі розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі», в якій зазначається: «Програма проголошує важливість реалізації педагогом індивідуального підходу до розвитку, виховання й навчання дошкільника. Матеріали Базової програми орієнтують на обов'язкове врахування у педагогічному процесі індивідуальної історії життя кожної конкретної дитини (біографії, умов життя родини, кількості в ній дітей, рівня освіти батьків, їхньої етнічної належності, віросповідання тощо) та її індивідуальних особливостей [3, 12].

Отже, сучасний вихователь дошкільного навчального закладу повинен із глибокою повагою і розумінням підходити до індивідуальних потреб і розвитку кожного малюка. Вихованню відводиться пріоритетна роль у процесі соціалізації особистості, у розвитку її індивідуальності і самобутності. Важко не погодитися з думкою багатьох науковців та практиків: сучасним дітям потрібні сучасні педагоги. За словами О. Кононко: «...час потребує педагога-новатора, здатного вносити у власну діяльність прогресивні ідеї, запроваджувати нововведення, винаходити щось корисне, замінювати віджиле новим...» [3, 6].

Метою статті є висвітлення проблеми сучасного стану підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів до реалізації індивідуального підходу в роботі з дошкільниками.

Успішність гуманізації виховної роботи з дітьми дошкільного віку багато в чому визначається характером спілкування дорослого з дитиною, в умінні знаходити індивідуальні особливості кожного й розкрити їхні потенційні можливості. Індивідуальний підхід до дитини сьогодні не просто декларується, він успішно застосовується в практиці роботи передових педагогів. Реалізація індивідуального підходу до дітей у процесі виховання відповідає високому рівню педагогічної майстерності. Так, вихователь-майстер уміє бачити в дитині неповторну індивідуальність з усім спектром властивих їй якостей і властивостей і на цій основі розробляти стратегію виховних впливів. Він поділяє прагнення дитини до виявлення певної волі, самостійності, незалежності, бере до уваги її потребу в реалізації права на визнання, самоствердження в колективі однолітків. Звідси пошук таких форм організації діяльності дітей, які дають найбільший простір для прояву ними соціально значущої активності, забезпечують високу динамічність і гнучкість пошукової діяльності дитини, вивільняють весь потенціал її творчих можливостей. Але це, на жаль, можуть не всі вихователі, а лише ті, що мають великий досвід роботи з маленькими дітьми.

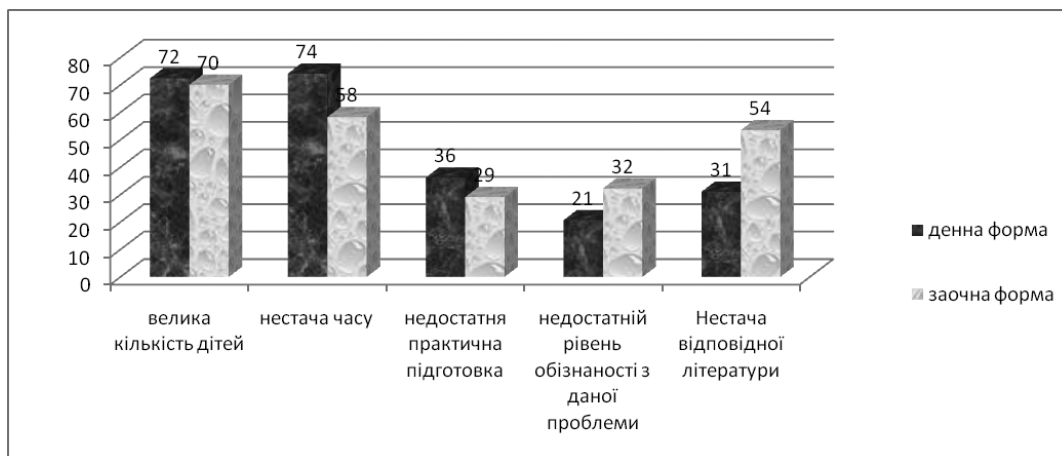
Аналіз реального життя в дитячому колективі свідчить про те, що принцип індивідуалізації виховного процесу ще не усталився в дошкільній практиці, хоча система життєдіяльності дитини в дошкільному навчальному закладі створює чудові можливості для прояву й розвитку її індивідуальності. Про це свідчать дослідження науковців лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (С. Кулачківська, Г. Гуменюк, О. Вовчик-Блакитна, С. Ладивір, І. Карабаєва, Т. Піроженко, О. Писарева, К. Карасьова, Л. Соловійова) [1, 5].

Індивідуальний підхід вимагає від педагога великого терпіння, вміння розібратися в складних проявах поведінки. За допомогою індивідуального підходу можна знайти «ключ» до кожної дитини. Стрижнем індивідуального підходу до дошкільників повинні стати увага й любов дорослих, дотримання діалогу в спілкуванні з дитиною. Вихователь для встановлення контактів з нею повинен урахувати не тільки вік, а й індивідуальні особливості, її настрої і почуття. Якщо в дитини складаються теплі, щирі взаємини з людьми, вона стає більш врівноваженою, піддається виховному впливу. Як зазначає В. Кузьменко: «...здійснення індивідуального підходу є важливим для самого педагога. Адже той, хто турбується про свою педагогічну майстерність, кого хвилює майбутнє, хто працює над собою, той обов'язково буде поширювати свій педагогічний арсенал, відмовлятися від уніфікованої роботи» [2, 4].

Отже, підготовка вихователів дошкільних закладів висуває сьогодні особливі вимоги до освітнього процесу вищих навчальних закладів, які готують фахівців дошкільного профілю. Галузевими стандартами освіти України («Освітньо-кваліфікаційна характеристика» та «Освітньо-професійна програма» підготовки фахівців напряму 0101 «Педагогічна освіта» 6.010101 «Дошкільна освіта») визначено, що бакалавр відповідно до фундаментальної та спеціальної підготовки має виконувати такі види професійної діяльності, як: вивчення індивідуально-особистісних особливостей дітей, збір і аналіз фактів поведінки дітей, встановлення причин і наслідків вчинків вихованців; проектування розвитку особистості кожної дитини і дитячого колективу; засвоєння передового досвіду, нових педагогічних технологій; визначення рівня розвитку дітей, стану педагогічного процесу і завдань освітньо-виховної роботи з дітьми і їхніми батьками; визначення підсумків власної педагогічної роботи, їх відповідність вимогам часу; використання коригувальних методик та ін. Але, на жаль, зазначеними Стандартами не передбачено дисциплін, спрямованих на інтеграцію знань з педагогіки і психології, які б мали практичне спрямування на реалізацію індивідуального підходу в роботі з дітьми дошкільного віку. На практиці виходить, що студенти під час вивчення дисциплін психологічного спрямування отримують знання про психологічні особливості дітей, вивчають методики їх діагностики; при вивченні педагогічних дисциплін — засвоюють зміст, форми, методи і прийоми роботи з дітьми дошкільного віку. Але чи всі студенти в змозі об'єднати ці знання та вміння в майбутній професійній діяльності. Виникає питання, чи готові випускники вищих навчальних закладів, майбутні фахівці дошкільної освіти до вирішення завдань, що стоять перед дошкільцями сьогодні?

Для пошуку відповіді на це питання у вересні-жовтні 2010 р. нами проведено опитування студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» Київського університету імені Бориса Грінченка. В анкетному опитуванні взяли участь студенти четвертого курсу денної форми навчання — 58 осіб; третього курсу заочної форми навчання — 62 особи; четвертого курсу заочної форми навчання — 65 осіб; всього — 185 студентів. Причому 76 % студентів заочної форми навчання вже працюють вихователями дошкільних навчальних закладів.

Виявилось, що переважна більшість студентів не мають чіткого уявлення про особливості реалізації індивідуального підходу до дітей і асоціюють це поняття лише з індивідуальними заняттями. Тому і відповіді на питання «Назвіть причини утруднень реалізації ІІІ в роботі з дошкільниками» були наступними: багато дітей в групах — 84 відповіді; нестача часу — 103 відповіді (*діаграма 1*). Хоча вмиле використання правильно дібраних методів і прийомів роботи з колективом дітей може дати позитивні результати в розвитку індивідуальних особливостей дітей. А саме: диференційовані завдання, способи заохочення, використання педагогічної підтримки, зацікавлення певним видом діяльності, розподіл обов'язків — все це допоможе індивідуалізувати роботу з дітьми.

Діаграма 1. Відповіді студентів (у %) на питання: «Назвіть причини утруднень реалізації ІІІ в роботі з дошкільниками»

Результати опитування показали, що студенти денної форми навчання зазначають недостатню практичну підготовку до реалізації індивідуального підходу (36%). Прикрим є те, що не всі студенти, які прийняли участь в опитуванні, змогли назвати індивідуальні особливості дітей, які слід враховувати вихователю в роботі. Серед названих найчастіше зустрічаються: вік, характер, здібності, рівень розумового розвитку. Лише 28% студентів визначили важливим врахування умов сімейного виховання, а врахування статевої належності – 36% студентів. Такі особливості особистісного розвитку, як самосвідомість, емоційно-вольовий, моральний розвиток, розвиток різних видів діяльності (ігрової, комунікативної, трудової) не названі.

Позитивним є те, що всі студенти відзначили важливість застосування індивідуального підходу в роботі з дітьми й бажання працювати з урахуванням особливостей кожного малюка. Хоча більшість з них (83%) не можуть чітко сформулювати, які саме вміння потрібні вихователю для того, щоб реалізовувати індивідуальний підхід в ДНЗ, і зазначають загальні якості особистості.

Про малу кількість відповідної методичної літератури, що допомагала б вихователям дошкільних закладів у підвищенні власного фахового рівня щодо індивідуалізації роботи з дітьми, вказують наступні результати опитування – 54% студентів причину низького рівня обізнаності з проблемою вбачають у відсутності доступної відповідної інформації як у друкованих виданнях, так і в мережі Інтернет. Переважна більшість доступної інформації спрямована на висвітлення важливості індивідуального підходу, а не на методичні вказівки щодо його впровадження. Що ж стосується діагностики індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку, то інформація адресована швидше практичним психологам і не містить рекомендацій вихователям щодо подальшої роботи з урахування результатів діагностики в освітньому процесі ДНЗ.

Дані проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що в плани підготовки фахівців з дошкільної освіти слід вводити інтегровані спецкурси, які б збагачували й поглиблювали знання і вміння студентів щодо реалізації індивідуального підходу в роботі з дошкільниками, навчали виявляти індивідуальні особливості дітей, аналізувати результати, підбирати відповідні методи і прийоми роботи, створювати індивідуальні програми розвитку та організовувати предметно-ігрове середовище в дошкільних навчальних закладах відповідно до індивідуальних потреб та інтересів вихованців.

З метою підвищення якості професійної підготовки вихователів дошкільних закладів до реалізації індивідуального підходу в роботі з дітьми в Київському університеті імені Бориса Грінченка введено дисципліну «Технології індивідуального виховання дітей дошкільного віку». Метою її є формування у студентів ОКР «бакалавр» напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта», теоретичних знань про сучасні педагогічні технології індивідуального виховання дітей дошкільного віку; формування і вдосконалення практичних умінь щодо створення і впровадження технологій індивідуального виховання в практику дошкільної освіти; виховання ціннісних орієнтацій на повагу до дитини як індивідуальної неповторності.

Завданнями дисципліни є:

- 1) ознайомлення студентів з поглядами видатних зарубіжних та вітчизняних психологів, педагогів на проблему індивідуального виховання дітей дошкільного віку;
- 2) формування теоретичних знань про: індивідуальність та її складові, технології індивідуального виховання дітей дошкільного віку;
- 3) формування практичних умінь вивчати індивідуальні особливості вихованців, аналізувати результати та на їх основі підбирати, створювати і реалізовувати в освітньому процесі ДНЗ індивідуальні програми розвитку дітей дошкільного віку;
- 4) виховувати ціннісне ставлення і повагу до індивідуальності дитини.

Отже, можемо зазначити, що проблема підготовки майбутніх вихователів до реалізації індивідуального підходу є актуальною і потребує ґрунтовного дослідження з метою розробки методичних матеріалів для впровадження їх в освітній процес вищих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Індивідуалізація виховання в дитячому садку : метод. рекомендації / [С. Є. Кулачківська, Г. В. Гуменюк, О. О. Вовчик-Блакитна, С. О. Ладивір, І. І. Карабаєва, Т. О. Піроженко, О. В. Писарева, К. В. Карасьова, Л. І. Соловійова] – К. : Міленіум, 2005. – 126 с.
2. Кузьменко В. Індивідуалізація виховання і навчання в дошкільних закладах [метод. рекомендації для дошк. працівників] / Віра Кузьменко. – К. : КМІУВ імені Б. Грінченка, 2002. – 44 с.
3. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Нац. акад. пед. наук України / [О. Л. Кононко, З. П. Плохій, А. М. Гончаренко та ін.]. – К. : Світич, 2009. – 208 с.

При построении личностно ориентированной модели дошкольного образования важное значение имеет обновление системы подготовки специалистов дошкольного образования, которые способны реализовывать индивидуальный подход в работе с детьми дошкольного возраста.

Ключевые слова: индивидуальное воспитание, индивидуальный подход, индивидуализация воспитания, педагогическая технология.

At the construction of the personality oriented model of preschool education an important value has an update of the system of preparation of specialists of preschool education, which are able to realize individual approach in work with the children of preschool age.

Key words: individual education, individual approach, individualization of education, educational technology.

Кучерява Ю. В.,

вчитель української мови та літератури НВК: СЗОШ — колеж № 29 м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК СКЛАДОВОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

У статті висвітлюються визначення сутності поняття творчого потенціалу як складової інноваційної діяльності педагога. Розглянуто його особливості та роль у формуванні творчого стилю вчителя, зокрема звертається увага на інноваційний пошук учителя української мови і літератури.

Ключові слова: творчий потенціал учителя, інновація, інноваційна діяльність педагога, творчість.

Постановка проблеми. У період модернізації освіти, появи в ній наукових парадигм і трансформацій, роль вчителя у навчально-виховному процесі має набути переосмислення і усвідомлення того, як працювати далі. Сучасна освіта передбачає готувати «інноваційну людину з інноваційним типом мислення, культури, діяльності..., здатну сприймати зміни, нововведення і творити їх» [4, с. 4]. Тому вчитель повинен спрямувати свою діяльність на розвиток пізнавальних і творчих здібностей учнів, а також формування їхньої комунікативної компетенції.

Аналіз основних досліджень. Проблема творчого потенціалу вчителя досить широко висвітлена у психолого-педагогічній літературі. Її досліджували такі провідні науковці, як С. Сисоєва, Г. Ісаєва, А. Хуторської, Н. Кічук, А. Маркова, Л. Аксенова та ін. Вони визнають, що дана проблема залежить від інновацій, які відбуваються в сучасному освітньому просторі. **Інновація** в перекладі з латинської означає «оновлення», «зміна». Це нововведення, зміна, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого з іншою метою. Іноді інновацією вважають використання відомого із незначною модифікацією, яка і визначає інноваційну діяльність вчителя. **Інноваційна діяльність педагога** — заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, зорієнтована на зміну та розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики [2]. Ключовою фігурою у процесі змін є вчитель, який ставить перед собою завдання творчого пошуку і дослідницької роботи, що вимагає активності, самостійності, креативності, неординарного ставлення до шкільної практики на основі запровадження нововведень.

Виділення невирішених питань визначеної теми. Вивчення та аналіз літератури з проблеми інноваційної діяльності педагога підводить до висновку, що дана тема набула широкого застосування в теоретичній літературі, однак недостатньо висвітлюється її використання на практиці. Вважаємо, що творча педагогічна діяльність має своєю кінцевою метою впровадження нового, передового досягнення на щоденну практику, застосування теоретичних і практичних нововведень у цілісному педагогічному процесі.

Тому **мета статті** — обґрунтувати сутність поняття «творчий потенціал» вчителя та показати шляхи його розвитку на уроках української мови і літератури.

Виклад основного матеріалу. Ми поділяємо думку А. О. Седова, що формування готовності учителя до змін передбачає цілу низку аспектів, а саме: розвиток професійних компетенцій, наділення вчителів ключовими повноваженнями у розробці та запровадженні інновацій навчального процесу, формування у них причетності до змін, мотивацію до досягнення високих результатів професійної діяльності [6, с. 37].

Науковці визначають такі показники готовності вчителя до інноваційної діяльності: усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій; інформованість про новітні педагогічні технології, зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик; налаштованість на експериментальну діяльність; готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності; володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та розроблення нових, використання